

Тема 18. Міжнародна валютна система

Не існує більш вправного й надійного засобу повалення існуючих підвалин суспільства, ніж дестабілізація валюти.

(Джон М. Кейнс)

Курс національної валюти зазвичай падає разом із престижем держави.

(Шарль Талейран)

1. Валютні курси.
2. Основні етапи розвитку валютної системи.
3. Валютний ринок. Регулювання валютних курсів.

Література

1. Макконнелл К., Брю С. Економікс. Т. 2. Гл. 40 (1, 2, 4).
2. Фишер С., Дорнбуш Р., Шмалензи Р. Экономика. М., 1993. Гл. 38 (1, 2, 3).
3. Гальчинський А.С. Теорія грошей: Навч. посібник. К., 1996. Теми 11 §2 (2), 13 (1, 3), 14 (4).

Валютний курс	Для України 1 куб. м природного газу коштує
1 грн. = 5 руб.	400 грн.
1 грн. = 4 руб.	500 грн.
1 грн. = 6 руб.	333 грн.

Таким чином, падіння курсу національної валюти відносно іноземних валют призводить до подорожчання імпортованих товарів й падіння обсягів імпорту.

- Україна експортує в Росію цукор, 1 т коштує 1 тис. грн.

Валютний курс	Для Росії 1 т цукру коштує
1 грн. = 5 руб.	5 тис. руб.
1 грн. = 4 руб.	4 тис. руб.
1 грн. = 6 руб.	6 тис. руб.

Падіння курсу національної валюти має наслідком здешевлення експортних товарів країни на зовнішніх ринках й стимулює подальше зростання експорту.

Тож важливою умовою успішної економічної діяльності є можливість передбачати динаміку валютних курсів. Падіння курсу гривні викликає зрозумілу турботу в українців, але подібний рух є приводом для радощів у японців.

2. Основні етапи розвитку валютної системи

Як саме встановлюються валютні курси? Цей механізм змінювався тричі протягом ХХ століття зі зміною валютних систем. Валютна система – це політика й практика використання інструментів міжнародних розрахунків.

Система золотого стандарту (1879 – 1934).

Фіксовані валютні курси. В обігу знаходилися золоті монети й існував розмін банкнот на золото. Кількість грошей в країні була жорстко прив'язана до офіційного золотого запасу, тож кожна грошова одиниця мала золотий вміст. (Ще в 1717 р. голова Британського монетного двору І.Ньютон прирівняв фунт стерлінгів до 7,322 г чистого золота. Це співвідношення трималося більше двох століть і було змінено лише в 1926 р.).

Співвідношення національних валют встановлювалося відповідно до золотого вмісту (золотий паритет).

1 дол. = 25 гран золота;
1 ф. ст. = 50 гран золота } 1 ф. ст.=1 дол.

Можлива зміна валютного курсу була пов'язана з нестачею або надлишком валюти, але курс відхилявся незначно. Якщо курс фунтів стерлінгів в США зростає набагато, то дешевше було вивезти в Англію золото й там обміняти на фунти – відбувався перелив золота з США в Англію, курс стабілізувався.

Переваги:

- стабільність цін, відсутність інфляції; стабільність внутрішньої й зовнішньої економічної політики;
- автоматичне регулювання платіжних балансів.

Недоліки:

- залежність від обсягів видобування золота;
- неможливість незалежного кредитно-грошового регулювання.

Дія системи золотого стандарту була призупинена на час I світової війни. Після Генуезької (1922) конференції вона ще недовго існувала в дещо зміненій формі. З часом скасовується розмін паперових грошей на золото. Внаслідок Великої депресії зростає втручання держави в економіку. Перехід до II етапу відбувається з 30-х років, але юридичне оформлення отримує в 1944 р. на конференції в Бреттон-Вуді.

Бреттон-Вудська валютна система (система золотодоларового стандарту).

Основою системи залишалось золото, але золотий вміст мала одна валюта – американський долар. Інші валюти прирівнювалися до долару, а через нього – до золота. Таким чином, золото дещо втратило свою колишню роль, але принцип валютних курсів зберігся. Країни, що не мали золотого запасу, отримували можливість встановлювати "золотий вміст" власної грошової одиниці через долар. Долар прирівнювався до золота за визначеним паритетом.

На конференції був створений МВФ, був розроблений та затверджений статут цієї міжнародної організації.

Переваги:

- через зменшення ролі золота регулювання валютних курсів стало більш гнучке;
- валютні курси, що встановлювалися за золотим вмістом, не могли відхилятися більш ніж, на 1 % без згоди МВФ.

Протягом цього етапу світова торгівля розвивалася швидкими темпами. Це були роки "економічного дива" в Японії й Німеччині. Для економік розвинутих країн були притаманні стабільні рівні цін й невеликий рівень безробіття. Але з часом з'являються проблеми. Проведення США економічної політики незалежно від курсу долара врешті-решт перетворило торгівельний баланс країни з позитивного на від'ємний. В зв'язку з цим виникла потреба переоцінити існуючий курс долару. Ще на початку 70-х вводиться вільне коливання деяких національних валют. В 1971 р. припиняється конвертованість долару в золото.

В 1976 р. в столиці Ямайки м. Кінгстоні була проведена нарада представників країн-членів МВФ. На ній була фактично започаткована наступна Ямайська валютна система.

Ямайська валютна система (система плаваючих курсів).

Відбулася повна демонетизація золота – були скасовані золотий вміст національних грошових одиниць, офіційна ціна на золото. Золото перетворилося на звичайний товар, ціна на який встановлюється в наслідок взаємодії попиту й пропозиції.

В якості резервної валюти долар був замінений на колективні валюти SDR і ECU (хоча на практиці долар зберіг своє положення резервної валюти).

Головною відзнакою ямайської валютної системи було запровадження плаваючих валютних курсів (floating exchange rate), які визначаються відтепер попитом й пропозицією відповідної валюти.

Переваги:

- внутрішня економічна політика стає більш незалежною, вона не пов'язується віднині зі станом платіжного балансу;
- держава може впливати на валютні курси економічними методами (шляхом продажу-купівлі валюти).

Недоліки:

- нестабільність, неможливість із впевненістю передбачати й прогнозувати подальші зміни валютного курсу;
- загроза інфляції.

1 січня 1999 р. в 11 країнах – членах валютного союзу (Австрія, Бельгія, Ірландія, Іспанія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Німеччина, Португалія, Фінляндія та Франція) була введена нова валюта EURO. До подібного заходу прямують в перспективі й держави-члени АСЕАН. Ці зміни сприяють подальшій еволюції валютної системи.

3. Валютний ринок. Регулювання валютних курсів

Валютний ринок - це сукупність взаємовідносин, що виникають між суб'єктами валютних угод. Більша частка валютних операцій проводиться в безготівковій формі. Найбільш відомі валютні біржі Нью-Йорку, Лондону, Токіо, Цюріху, Франкфурту-на-Майні.

Спочатку валютний ринок відігравав допоміжну роль в порівнянні з ринком товарів і послуг. Але з початком III етапу еволюції валютної системи він набуває самостійного значення. Сьогодні щоденний оберт валюти приблизно в 50 разів перевищує обсяг щоденної світової торгівлі товарами і послугами. На думку багатьох, торгівля валютою (в такій кількості) непродуктивна й аморальна. Спекулятивні операції з валютою спричиняють фінансові кризи. Одна з пропозицій європейських фінансистів – з метою профілактики світових фінансових криз створити щось на зразок "глобального валютного коридору", встановивши межі взаємних коливань трьох основних валют – долару, євро і єни.

Більш реальне регулювання валютного курсу всередині країн. Не всі країни відпускають свої валюти у "вільне плавання", встановлюючи валютні коридори. Крім цього можливі такі форми державного регулювання:

- встановлення різних обмінних курсів національної валюти в залежності від характеру угоди;
  - раціонування іноземної валюти (зобов'язання обмінювати за офіційним курсом);
  - валютні інтервенції (продаж або купівля іноземної валюти Центральним банком).
- Валютне регулювання й валютний контроль в Україні здійснює НБУ.

Перевірте себе, чи засвоїли Ви терміни та категорії: валютний курс, конвертованість, золотий стандарт, Бреттон-Вудська система, Ямайська система, фіксовані та "плаваючі" валютні курси, валютна інтервенція.

Питання для самоконтролю

1. Чи може одночасно підвищитися вартість всіх валют?
2. США та країни Західної Європи часто ставлять в МВФ питання про підвищення курсу японської єни і відповідно про пониження курсів власних валют. На перший погляд, Захід турбується про падіння престижу власних валют та про підвищення авторитету валюти японського конкурента. Чи так це?
3. Ціна споживчого кошику в Україні зросла в гривнях на 20 %. Сама гривня за цей час подешевшала з 5 до 5,5 грн/дол. Вартість аналогічного споживчого кошику в США зросла на 2%. Як змінився рівень життя в порівнянні з рівнем життя в США?

4. Японці нарікають, що курс 160 єн/дол. є завищений. Як Ви думаете, на підставі чого японці дійшли такого висновку? Що мається на увазі під завищеним курсом валюти? Як можна довідатися про дійсну цінність однієї валюти відносно іншої?
5. Як відбудеться урегулювання дефіциту платіжного балансу в умовах:
а) золотого стандарту; б) Бреттон-Вудської системи; в) "плаваючих" валютних курсів? Які переваги і недоліки кожної з валютних систем?
6. На українському валютному ринку зростає попит на долари. Як відіб'ється зростання попиту на валютному курсі гривні а) за умовою фіксованих курсів; б) за умовою плаваючих курсів? Які причини могли сприяти зміні попиту на долари? Які наслідки зміни попиту можуть бути для експортерів та імпортерів? (Зобразити ситуацію графічно).
7. На валютний ринок Франції за умовою відносно стабільного попиту надходять великі суми доларів. Яких слід очікувати наслідків: а) для курсу франка відносно долара; б) для експорту і імпорту; в) для економічного зростання; г) для рівня зайнятості?
8. Можливе падіння курсу долара відносно єни призводить до валютних ризиків американських фірм, які імпортують японські товари. Визначити збитки американської фірми, яка імпортує японські автомобілі, якщо вона склала контракт на купівлю автомобілів на суму 60 млн. дол. за курсом 120 єн за долар з оплатою через 100 днів, а за цей час курс впав до 110 єн за долар.
9. Яким чином зниження і підвищення курсу валюти може впливати на:
а) споживачів; б) галузі, які використовують імпортовану сировину і обладнання;
в) галузі, які експортують свою продукцію; г) галузі, які конкурують на внутрішньому ринку з імпортованими товарами?
10. Які причини зниження валютного курсу української гривні по відношенню до валют західних країн? Чи впливає цей процес на зовнішню торгівлю України? Чи може НБУ загальмувати цей процес? Якщо ні, то чому? Якщо так, то яким чином?

Для тих, у кого є час читати не тільки підручники:

1. Прокоментуйте репліку міс Прізм з п'єси О.Уайльда "Як важливо бути серйозним": "Сесілі, в мою відсутність Ви підготуєте політекономію. Главу про падіння рупії можна випустити. Це занадто злободенно. Навіть фінансові проблеми мають драматичний резонанс".
2. Проаналізуйте наведені дані (1995 р.). Які висновки Ви можете зробити?

Експорт товарів	5 трлн дол на рік
Експорт послуг	1,2 трлн дол на рік
Прямі інвестиції	300 млрд дол на рік
Портфельні інвестиції	412 млрд дол. на рік
Міжнародна торгівля валютою	1 трлн дол. на день